

Сәфурә БАЧЫЈЕВА

РЕСПУБЛИКА ЕЛМИ ПЕДАГОЖИ КИТАБХАНАСЫ ФОНДУНУН МӨВЗУ-ТИПОЛОЖИ ТӘРКИБИНИН ФОРМАЛАШМАСЫ

Республика Елми Педагожи Китабханасы (РЕПК) Азәрбајҗан ССР Маариф Назирлијинин (индики Азәрбајҗан Республикасы Тәһсил Назирлијинин) 31 декабр 1982-чи ил тарихли 332 N-ли әмри әсасында јарадылмышдыр. Јенә дә һәмин назирлијин 5 март 1983-чү ил тарихли 57 N-ли әмри әсасында китабхана үчүнчү дәрәчә алараг 37 штат ваһиди илә фәалијјәтә башламышдыр. Китабхана ачыларкән һеч бир мадди-техники базасы олмадығындан Азәрбајҗан Мәркәзи Мүәллимләри Тәкмилләшдирмә Институтунун бинасында јерләшдирилмиши.

Мә'лумат үчүн дејәк ки, 1999-чү ил мә'луматына кәрә РЕПК-нын фонду 511.807 нүсхәдән артыг әдәбијјатдан ибарәтдир. Китабхананын профилине ујғун олараг онун тәркиби елм саһәләринә кәрә ашағыдакы кимидир:

- Педагожи әдәбијјат - 274.449 нүсхә;
- Елмин әлагәли саһәләри үзрә - 82.831 нүсхә;
- Ичтимаи-сијаси әдәбијјат - 95.247 нүсхә;
- Дикәр саһәләр үзрә - 89.274 нүсхә.

“Китабхана фонду” вә “Китабхана фондунун формалашмасы” анлајышлары һагғындакы мүддәалара әсастанараг РЕПК-нын фондунун формалашмасы принципләрини вә характерик хүсусијјәтләрини шәрһ едәк.

Әввәлә гејд етмәк лазымдыр ки, РЕПК фондунун комплекләшдирилмәси китабхананын вәзифәләринә, охучуларын мараг вә соргуларына ујғун олараг планлы шәкилдә тамамланмасыны, ејни заманда актуалтағыны итирмиш материаллардан оператив сурәтдә тәмизләnmәсини нәзәрдә тутур. Китабхана өз фондуну комплекләшдирәркән системлилик планлытыг, әлагәләндирмә принципләринә әсастаныр. Бу принципләрин китабхананын иш тәчрүбәсиндә нә дәрәчәдә истифадә едилдијини даһа там шәкилдә ајдынлашдырмаг үчүн онлар һагғында гыса мә'лумат верәк.

Комплекләшдирмәнин профилији фондун ихтисаслашдырылмасы, онун тематик-тиположи тәркибинин мәнтиги шәкилдә тәнзимләндирилмәсидир. Профилик китабхананын тә'јини вәзифә

ләрини вә ишинин һәчмини: охучу континкентини, онларын милли вә јаш тәркибини, марагларыны вә һәмин әразидә јерләшән дикәр китабханаларын фондунун тәркиби хүсусијјәтләрини нәзәрә алмагла јени әдәбијјатын сечилмәсини нәзәрдә тутур.

Мә'лумдур ки, китабханада фондун комплекләшдирилмәси әсасыны саһәвилилик (мөвзу) бөлкүсү тәшкил едән тематик тиположи пан (ТПП) әсасында ичра едилир. Бу плана әсастан РЕПК фондунун формалашмасынын принципләринә әсастан комплекләшдирмә үчүн әдәбијјат ашағыдакы саһәви бөлкүләр үзрә нәзәрдә тутулур:

1. Саһәви елми әдәбијјат;
2. Көркәмли педагогларын әсәрләри еүлијјаты, сечилмиш әсәрләри;
3. Елми-күтбәви әдәбијјат;
4. Тәдрис-методик (дәрслик вә дәрс вәсаитләри, методик әдәбијјат);
5. Универсал мәзмунлу сораг китаблары;
6. Саһәви (педагогика вә психолокијаја даир сораг китаблары);
7. Тәдрис планлары вә програмлар;
8. Редагокија вә психолокијаја даир елми-тәдгигат ишләри, елми һесабатлар вә диссертасијалар, микрофилмләр вә микролентләр, авторефератлар.

РЕПК фондунун комплекләшдирилмәси заманы нәзәрдә тутулан мүнүм амилләрдән бири дә алынын китабларынын нүсхә е'тибарилә дүзкүн мүүјјәнләшдирилмәсидир. Китабхананын комплекләшдирилмәсинә даир сәнәдләрин тәһлили кестәрир ки, рус дилиндә дил вә әдәбијјат, тарих фәнләринин тәдриси методикасына даир әдәбијјатын комплекләшдирилмәси 7-10, кимја-биолокија фәнләринин тәдрисинә даир материаллар 4-5, универсал мәзмунлу вә саһәви сораг китаблары исә 3-4 нүсхә мигдарында комплекләшдирилир. Бу исә китабхананын хидмәт етдији охучу континкенти, мараг даирәләри, һабелә онун саһәви профилдә хидмәт хүсусијјәтләри илә әлагәдардыр. Китабхана фондларынын комплекләшдирилмәсинә даир елми-нәзәри әдәбијјатын, габагчыл иш тәчрүбәсинин өјрәнилмәсиндән мә'лум олдуғу кими, елми чәһәтдән әсастандырылмыш комплекләшдирмә ишиндә профилијин әлагәләндирмә илә гаршылыгылы вәһдәти даһа јүксәк сәмәрә верир. Белә ки, РЕПК Бакы шәһәриндә јерләшән али вә орта ихтисас мектебләринин, мүәллимләри тәкмилләшдирмә институтунун вә с. систем китабханаларынын фондларынын комплекләшдирилмәси профилини нәзәрә алараг бу хүсусијјәтләри тәкрат етмәмәјә чалышыр.

РЕПК фондунун формалашмасы просеси заманы нәзәрә алынған он мүнүм принципләрдән бири дә планлытыг вә системлиликдир. Бу принцип РЕПК-нын профилине мұвафиг олараг бүтүн мүнүм

истигамәтләрдә фонддакы нәшрләрнин нисбәтинин мүтәнасиближинин тә'мин едилмәси, һәмчинин комплектләшдирмәнин планлашдырылмасы әсасәндә нәшрләрнин алынмасыны вә фонддан чыхарылмасынын системли олмасыны нәзәрдә тутур. Мәсәлә, бу принципә әсасән РЕПК-да дөвр мәтбуат күтләви китабаналардан фәргли олараг фондун демәк олар ки, 50 фаизини тәшкил едир. Һәмчинин елми китабхана статусу бахымындан РЕПК фондунда хроноложии әһәтәлилик вә дәринлик даһа кенишдир. Нәшрләрнин дин аламәтләринә кәрә әһәтәлик фаизи дә РЕПК-да бир чох китабаналардан, хүсусилә дә еүтләви китабаналардан фәрглидир. Китабананын фондунда харичи дилләрдә әбәдијјатын топланмасына да хүсуси фикир верилир. Гејд едәк ки, РЕПК-да комплектләшдирмәнин бүтүн бу принципләри системли шәкилдә ваһид вә алагәләндирилмиш бир просес кими тәтбиг едирлир ки, бу да сон нәтичәдә фондун там вә долгун формалашмасыны тә'мин едир. Әввәлдә гејд етдијјимиз кими, РЕПК фондунун комплектләшдирилмәсиндә әсас сәнәд кими методик тиположи пландан истифаде едилир. Бу сәнәд комплектләшдирмәнин бүтүн саһәләри вә мөвзулары, әдәбијјатын тишләри вә нүсхәләринә даир дәгиг мә'луматлары өзүндә әкс етдирир. ТПП мүтләг изаһедичи гејдләр тамамланыр. Бурада РЕПК-нын профили, гаршысында дуран мөгсәд вә вәзифәләри, бу кими аламәтләрдән асылы олараг комплектләшдирмәнин әсас мөвзу истигамәтләри, нәшрләрнин тишләри, мигдары кәстәричиләри изаһ едилир вә әсасландырылыр.

Инди дә РЕПК-нын фондунун сон илләр әрзиндә инкишафынын бә'зи ганунаујғунлуғларыны нәзәрдән кечирәк.

Мүасир дөврдә РЕПК-нын фондунун формалашмасы базар иғтисадијјатындан доған мөвчуд чәтинликләрә бахмајараг әсасән универсал фонд кими инкишаф едир. Фондун мәзмуну, тиположи тәркиби, билаваситә республикамызын үмүтәһсил системинин инкишаф вәзифәләринә табе едилир. Шүбһәсиз ки, китабананын фондунун формалашмасында мүасир алим вә мүтәхәссисләрә китабхана хидмәтинә верилән тәләбләрә там риәјәт етмәк мүмкүн олмур. Малијјә чәтинликләри, базар иғтисадијјатына ке+,efnv~I мејлләри, хүсусән чап мәһсулларынын гижмәтләринин сәрбәстләшдирилмәси вә нәтичәдә орта һесабла 20 мин дәфә баһалашмасы, нәшријјатлар тәрәфиндән тематик планларын бурахылмамасы республикада елми китабаналарын китаб тәһизаты системинин потулмасы, гоншу өлкәләрлә информасија алагәләринин гырылмасы нәтичәсиндә гаршылығлы китаб мүбадиләсинин демәк олар ки, һечә снмәси вә с. РЕПК-нын фондунун мүвафиг елми педагожи принципләр әсасында Формалашмасына мәнфи тә'сир кәстәрән амилләр кими мејдана чыхыр.

Ону да гејд едәк ки, 1998-чи илдә Милли Мәчлис тәрәфиндән әбул едилмиш "Китабхана иши һаггында Азәрбајҗан Республика-

сынын гануну", зәннимизчә, бүтүн китабаналар кими РЕПК-нын да фондунун формалашмасынын тәкмилләшмәсинә сәмерәли тә'сир кәстәрәчәкдир. Белә ки, китабхана ганунунда өлкәдә китабаначылығ фәалијјәтинин инкишафына даир, хүсусән республика әһәмијјәтли китабаналарын тәһизатынын тәнзимләндирилмәсинә јөнәлмиш бир сыра мүһүм сәнәдләрин вә әмәли тәдбирләрин һәјата кечирилмәси нәзәрдә тутулур.

Нәһәјәт, проблемлә алагәдар бир мүһүм мәсәләни дә гејд етмәк истәрдик.

1999-чу илдә Азәрбајҗанда профессор А.А.Хәләфовун вә доцент Х.И.Исмајыловун тәшәббүсү илә китабхана ишинин идарә олунмасы вә инкишафына јөнәлмиш ики ичтимаи бирлик: Азәрбајҗан Китабаначылар Чәмијјәти вә Азәрбајҗан Китабхана Ишинин Инкишафы Ассосиасијасы јарадылмышдыр. Һәр ики ичтимаи бирлијин низамнамәсиндә вә фәалијјәт програмларында китабаналарын фондунун инкишафына истигамәтләндирилмиш бир сыра әһәмијјәтли тәдбирләрин һәјата кечирилмәси нәзәрдә тутулур.

Үмидварығ ки, бүтүн бунлар јахын кәләчәкдә республикамызын елми китабаналарынын, о чүмләдән РЕПК-нын фондунун инкишафында әһәмијјәтли кејфијјәт дәјишикликләринин баш верәчәјини тә'мин едәчәкдир.

ӘДӘБИЈЈАТ

1. Библиотечное фонды: Учебник /под ред. Ю.Н.Столярова о П.Арефьевой, - М.: Книга, 1979. - с. 5-6.
2. Һәсәнов М.М. Мәркәзләшдирилмиш китабхана системиндә ваһид фондун формалашмасы // Мәркәзләшдирилмиш китабхана ишинин тәшкили мәсәләләри. - Б., 1986. - С. 9.
3. Хәләфов А.А. вә б. Китабхана ишчисинин мә'лумат китабы. - Б.: Азәрнәшр, 1986. - С. 276.
4. РЕПК-нын 1999-чу илә даир һесабаты.

Сафура ГАДЖИЕВА

Формирования тематико-типологического состава фонда Республиканской Научно-Педагогической Библиотеки

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрены тематико-типологические аспекты формирования фондов РНПБ, источники комплектования, закономерности развития информационных ресурсов библиотеки, эффективность использования их читателями.

Сформулированы некоторые предложения по улучшению состава фондов библиотеки.